

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΤΕΤΑΡΤΗ 3 ΙΟΥΝΙΟΥ 2026

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.α. 1. Το κριτήριο που διαφοροποιεί μια «άγαθή πολιτεία» από μια «φαύλη» είναι ο βαθμός επιτυχίας των νομοθετών στην καθοδήγηση των πολιτών σε καλές «έξεις». **ΣΩΣΤΟ**

2. Ο Αριστοτέλης με την αναφορά του στους κιθαριστές και στους οικοδόμους δείχνει ότι οι άνθρωποι έχουν από τη φύση ταλέντο στις «τέχνες», στα τεχνικά δημιουργήματα. **ΛΑΘΟΣ**

A1.β. i) Η αντωνυμία «αυτοῖς» αναφέρεται στις φράσεις **ἐν τοῖς συναλλάγμασι, ἐν τοῖς δεινοῖς, περὶ τὰς ἐπιθυμίας, περὶ τὰς ὀργάς.**

ii) Η αντωνυμία «τούτων» αναφέρεται στον όρο **τὰς ἐνεργείας.**

B1. Στο χωρίο «Μαρτυρεῖ δὲ ... ἀγαθοὶ ἢ κακοὶ» ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεῖ ἓναν αναλογικὸ συλλογισμό για να αποδείξει ὅτι οὐ ἠθικὲς ἀρετὲς ἀποκτίνονται με τὸν εθισμό και τὴν ἀσκήση. Ξεκινά ἀπὸ τὸν χῶρο τῶν τεχνῶν, που εἶναι οὐκ εἰς καὶ εὐκόλα κατανοητός, και δείχνει ὅτι οὐ ἄνθρωποι γίνονται οὐκ εἰς καὶ χτίζοντας και κιθαριστὲς παίζοντας κιθάρα. Παράλληλα, οὐ ἴδιες δραστηριότητες μποροῦν να οδηγήσουν εἴτε σὴν τελειοποίηση εἴτε σὴν φθορά τῆς τέχνης, δημιουργώντας καλοῦς ἢ κακοῦς τεχνίτες. Στὴ συνέχεια μεταφέρει αναλογικά τὸ συμπέρασμα σὸν χῶρο τῆς ἠθικῆς: ὅπως οὐ τέχνες γεννιούνται και φθείρονται μέσω τῆς ἀσκήσης, ἔτσι και οὐ ἀρετὲς ἀποκτίνονται ἢ χάνονται μέσω τῆς ἐπανάληψης ἀντίστοιχων πράξεων. Ἐπομένως, οὐ ἄνθρωποι γίνονται δίκαιοι πράττοντας δίκαια, σύμφωνες πράττοντας σύμφωνα και ἀνδρείοι πράττοντας ἀνδρεία ἔργα. Αὐτός οὐ αναλογικὸς συλλογισμός ἐνισχύει τὴν πειστικότητα τῶν επιχειρημάτων, καθώς στηρίζεται σε μια ἐμπειρικά ἀποδεκτὴ ἀλήθεια (τὴν ἐκμάθηση τῶν τεχνῶν) για να ἀποδείξει μια ἄλλη θέση (τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν). Παράλληλα, μέσα

από το αντιθετικό ζεύγος γένεσις - φθορά, που αποτελεί θεμελιώδη φιλοσοφική έννοια ήδη από την αρχαιότητα και έδωσε τον τίτλο στο αριστοτελικό έργο *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς*, τονίζεται ότι τόσο οι τέχνες όσο και οι αρετές μπορούν να αναπτυχθούν ή να καταστραφούν ανάλογα με την ποιότητα της άσκησης. Στη διαδικασία αυτή καθοριστική είναι η συμβολή του δασκάλου. Όπως ο δάσκαλος των τεχνών καθοδηγεί τον μαθητή στη σωστή άσκηση, ώστε να γίνει καλός τεχνίτης, έτσι και ο παιδαγωγός ή ο νομοθέτης κατευθύνει τους νέους σε ορθές πράξεις και σωστές συνήθειες. Με τη διδασκαλία, την καθοδήγηση και τη διόρθωση των λαθών συμβάλλει αποφασιστικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους. Γι' αυτό ο Αριστοτέλης καταλήγει ότι από τον τρόπο άσκησης και αγωγής εξαρτάται αν οι άνθρωποι θα γίνουν «άγαθοὶ ἢ κακοὶ», δηλαδή ενάρετοι ή φαύλοι.

B2. Στο παράλληλο κείμενο ο Μιχάλης Σταθόπουλος παρουσιάζει τη δίκαιη συμπεριφορά ως στάση ζωής που εκδηλώνεται σε όλα τα πεδία της ανθρώπινης δράσης. Το άτομο οφείλει να λαμβάνει υπόψη την οπτική του άλλου, να δείχνει κατανόηση, επιείκεια και αλληλεγγύη, στηρίζοντας τον συνάνθρωπό του όταν αυτός έχει ανάγκη. Η δικαιοσύνη, επομένως, υπερβαίνει τα όρια του δικαίου και διέπει κάθε μορφή ανθρώπινης σχέσης, προσωπικής, επαγγελματικής, κοινωνικής ή πολιτικής.

Παρόμοια, στο αριστοτελικό απόσπασμα «Οὕτω δὴ καὶ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ... οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δ' ἄδικοι», η συμπεριφορά του ατόμου κρίνεται μέσα από τις πράξεις του στις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι γίνονται δίκαιοι ή άδικοι ανάλογα με τον τρόπο που ενεργούν στα συναλλάγματα, δηλαδή σε όλες τις μορφές συναλλαγών, συμφωνιών και συμβολαίων, κυρίως στις οικονομικές σχέσεις. Τα συναλλάγματα δεν αποτελούν ένα επιμέρους κοινωνικό ζήτημα, αλλά τη συγκεκριμενοποίηση της αλλαγής, της ανταλλακτικής σχέσης μεταξύ των πολιτών, η οποία είναι θεμελιώδης για τη συγκρότηση της κοινωνίας. Μάλιστα, στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης τονίζει ότι χωρίς ανταλλαγή δεν θα υπήρχε κοινωνία, ενώ η ανταλλαγή προϋποθέτει ισότητα και κοινό μέτρο αξίας, δηλαδή το νόμισμα. Έτσι, τα συναλλάγματα αποτελούν κατεξοχήν πεδίο ανάπτυξης ηθικών σχέσεων και εκδήλωσης της δικαιοσύνης.

Κοινό στοιχείο των δύο κειμένων είναι ότι αναδεικνύουν τη σημασία της δικαιοσύνης στις ανθρώπινες σχέσεις και τονίζουν την ευθύνη του ατόμου για τις επιλογές και τη συμπεριφορά του απέναντι στους άλλους. Ωστόσο, ο Σταθόπουλος εστιάζει περισσότερο στο περιεχόμενο της δίκαιης συμπεριφοράς, προβάλλοντας την επιείκεια, την κατανόηση και την κοινωνική αλληλεγγύη, ενώ ο Αριστοτέλης δίνει έμφαση στη διαμόρφωση του χαρακτήρα μέσω του εθισμού, υποστηρίζοντας ότι οι επαναλαμβανόμενες δίκαιες ή άδικες πράξεις στα συναλλάγματα οδηγούν αντίστοιχα στη δικαιοσύνη ή την αδικία.

B3.

1. Ο Αριστοτέλης γεννήθηκε στη Μίεζα και πέθανε στη Χαλκίδα. **ΛΑΘΟΣ**
2. Ο Αριστοτέλης ασκούσε δριμεία κριτική σε όλους τους συναδέλφους του στην Ακαδημία εκτός από τον Πλάτωνα. **ΛΑΘΟΣ**
3. Για την εκπαίδευση του Αλεξάνδρου ο Αριστοτέλης επιμελήθηκε μια νέα έκδοση των ομηρικών επών. **ΣΩΣΤΟ**
4. Η γνωριμία του Αριστοτέλη με τον Εύδοξο από την Κνίδο τον επηρέασε θετικά. **ΣΩΣΤΟ**
5. Για τον Αριστοτέλη η ευδαιμονία είναι στατική κατάσταση και όχι ενέργεια της ψυχής. **ΛΑΘΟΣ**

B4. ρυπογόνος: **γινόμενον**,

ανάθεση: **νομοθέται**,

ένδεια: **ἔδει**,

ξέφρενος: **σώφρονες**,

διάστρεμμα: **ἀναστρέφεσθαι**

